

ЕКОНОМІЧНІ ТА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ

УДК 347.45

К. А. Карчевський

**ЗНАЧНІ ПРАВОЧИНИ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА
(ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА)**

Розглянуто питання загальної характеристики значного правочину акціонерного товариства, висвітлено етапи становлення цього правового інституту, здійснено порівняння вітчизняного та російського акціонерного законодавства. На основі такого порівняння запропоновано удосконалити українське законодавство.

Рассмотрены вопросы общей характеристики крупной сделки акционерного общества по украинскому законодательству, освещены этапы становления этого правового института, осуществлено сравнение отечественного и российского акционерного законодательства. На основе такого сравнения предложено усовершенствовать украинское законодательство.

Problems of general description of large-scale contracts of joint-stock company according to Ukrainian legislation are researched; stages of this legal institution's foundation are stated; comparison of domestic and Russian joint-stock legislation is realized. On the basis of such comparison, improvement of Ukrainian legislation is offered.

Розвиток ринкових відносин постійно вимагає подальшого удосконалення механізму їх правового регулювання. Це стосується в першу чергу відносин, які пов'язані з правовим статусом суб'єктів підприємницької діяльності. Особливо це актуально з того погляду, що функціонування ринкових засад економіки є неможливим без застосування інвестиційних принципів фінансування бізнесу (як великого, так і середнього). Ці принципи, серед іншого, реалізуються й у формі залучення коштів під час формування статутного капіталу господарських товариств, у першу чергу – акціонерних товариств (надалі – АТ). Такі кошти повинні зберігатися та згодом використовуватися для досягнення основних статутних цілей товариства, що створить необхідне підґрунтя для отримання дивідендів вкладниками (акціонерами), сприятиме збереженню та примноженню їх майна. У зв'язку з цим своєчасним стало прийняття нового Закону України «Про акціонерні товариства» (надалі – Закон про акціонерні товариства) [1], в якому окремо виділено розділ XIII, який спеціально присвячено правовому режиму значних правочинів та правочинів, щодо вчинення яких є заінтересованість.

У зв'язку з тим, що вказані норми є досить новими для правової системи України, кількість наукових публікацій з відповідних

питань є мінімальною [2; 3]. Практично немає ще й судової практики, ще не вироблено компетентних рекомендацій з боку вищих судових органів України, на які можна було б спертися. Разом із тим, існує досвід інших країн, у тому числі Росії, правова система якої (принаймні, в галузі приватного права) базується фактично на тотожних з Україною правових традиціях. Тому під час наукового аналізу правового механізму значних правочинів АТ в Україні, на нашу думку, слід враховувати як законодавство [4] і судову практику [5; 6], так і наукові праці вчених РФ [7; 8; 9].

Важливість належного функціонування правового механізму інституту значних правочинів АТ зумовлена потребами забезпечення майнових прав акціонерів, створення необхідних умов для запобігання можливим зловживанням з боку виконавчого органу товариства. Тому метою цієї роботи є проведення порівняльно-правового аналізу інституту значних правочинів акціонерних товариств в Україні та Російській Федерації та формулювання наукових рекомендацій щодо вдосконалення українського законодавства.

За законодавством, яке діяло раніше, питання про значні правочини вирішувалося шляхом надання загальним зборам повноважень щодо ухвалення певних правочинів, які були укладені виконавчим органом товариства. Зокрема, раніше згідно зі ст. 41 Закону України «Про господарські товариства» [10] до компетенції загальних зборів акціонерного товариства було віднесено затвердження договорів (угод), укладених на суму, що перевищує вказану у статуті товариства. Це фактично була єдина норма з цього питання, оскільки новий Цивільний кодекс України [11] (надалі – ЦК) вказане питання практично не вирішував. Так, у ст. 98 ЦК було закріплено загальне правило про те, що загальні збори учасників будь-якого товариства мають право приймати рішення з усіх питань його діяльності, у тому числі й переданих загальними зборами до компетенції виконавчого органу. При цьому коло таких питань не було уточнено. Разом із тим, у ч. 3 вказаної статті міститься правило про те, що рішення загальних зборів товариства про відчуження майна товариства на суму, що становить п'ятдесят і більше відсотків майна товариства, приймається більшістю не менше ніж у $\frac{3}{4}$ голосів. На наш погляд, у даному випадку йдеться не про затвердження значного правочину, а про порядок прийняття власником майна (акціонерами) відповідного рішення, на підставі якого вже будуть укладатися відповідні правочини. У зв'язку з цим треба зазначити, що питання про співвідношення норми ч. 3 ст. 98 ЦК та відповідних положень про значні правочини потребує окремого дослідження та буде зроблено нами під час розгляду порядку укладання акціонерним товариством значних правочинів.

За змістом ч. 1 ст. 99 ЦК компетенція виконавчого органу товариства встановлюється загальними зборами товариства. Згідно з ч. 3 ст. 92 ЦК орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень.

Серед кола відомостей, які повинні зазначатися в установчих документах юридичної особи (ст. 88 ЦК), також прямо не виділялося питання про спеціальні вимоги щодо укладення певних правочинів (у тому числі значних). Немає таких вимог і у спеціальних нормах, присвячених змісту установчих документів акціонерних товариств (ст. 154 ЦК).

Норми ЦК, присвячені безпосередньо правовому становищу органів АТ, закріплюють:

а) щодо вищого органу АТ – лише так звану виключну компетенцію загальних зборів акціонерів (ч. 2 ст. 159 ЦК) без передбачення питання про затвердження певних правочинів;

б) щодо наглядової ради АТ – вказівку на здійснення контролю за діяльністю виконавчого органу та захист прав акціонерів (ч. 1 ст. 160 ЦК) без уточнення, в чому такі дії повинні полягати;

в) щодо виконавчого органу АТ – вказівку про вирішення всіх питань, які не віднесені до компетенції загальних зборів акціонерів та наглядової ради (ч. 1 ст. 161 ЦК), без зазначення про необхідність отримання згоди чи дозволу від вищих органів товариства на здійснення відповідних дій.

Таким чином, за колишнім законодавством було можливим, але не обов'язковим закріплення у статуті АТ вимог щодо необхідності надання згоди загальних зборів акціонерів на укладення певних угод виконавчим органом АТ. Це могли бути як правочини, що укладаються на певну суму (в тому числі із встановленням їх розміру у відсотковому вираженні до розміру статутного фонду чи до розміру активів товариства), або правочини щодо певного майна (основних засобів, цілісних майнових комплексів тощо). Було цілком можливим і визнання укладених правочинів недійсними як таких, що суперечать ЦК та іншим актам цивільного законодавства в разі, якщо було б доведено, що виконавчий орган АТ під час укладення правочину діяв не в інтересах товариства, недобросовісно і нерозумно та/або перевищував свої повноваження.

Разом із тим підхід, який було закріплено раніше, породжував певні труднощі, оскільки фактично не обмежував виконавчий орган товариства в укладенні значних та інших правочинів, які можуть завдати шкоди інтересам як самого товариства, так і його учасників (акціонерів). Як відзначалося з цього приводу в літературі, «нормою Закону про господарські товариства передбачено не укладення договорів, а їх затвердження. Тому якщо судом буде

з'ясовано, що установчими документами акціонерного товариства право органу цього товариства на укладення договору не обмежено, тобто такий орган підписав договір без порушення наданих йому повноважень, то сам лише факт незатвердження договору після його підписання не може бути підставою для визнання договору недійсним» [3].

З іншого боку, питання про розробку установчих документів, як правило, покладалося на осіб, які потім потрапляли до складу виконавчих органів товариства. Тому останні, як правило, не поспішали обмежувати себе в можливості вчинення широкого кола наступних дій. До того ж, умови ведення бізнесу в Україні є такими, що власники можуть бути зацікавлені у можливості оперативного перерозподілу майна шляхом укладання відповідних правочинів. Нарешті, доведення в суді питання про те, що виконавчий орган діяв не в інтересах товариства, недобросовісно і нерозумно, є досить складним. Це пов'язано з тим, що підприємницька діяльність завжди має ризиковий характер, ринкова економіка є нестабільним явищем, а самі поняття «в інтересі», «добросовісно» та «розумно» мають оціночний характер, а тому можуть розумітися судом на власний розсуд. На позицію ж суду в даному випадку можуть впливати різні фактори.

У новому Законі про акціонерні товариства підходить щодо значних правочинів АТ суттєво змінилися. Так, правовий режим значних правочинів АТ закріплено у ст. 70 вказаного Закону. Разом із тим, ця стаття не надає поняття значного правочину, а присвячується регулюванню відносин, пов'язаних з порядком укладання таких правочинів. Саме ж поняття значного правочину подано у ст. 2 Закону про акціонерні товариства, яка закріплює загальні поняття, що використовуються у цьому Законі. Зокрема вказується, що **значний правочин** – це правочин (крім правочину з розміщення товариством власних акцій), учинений акціонерним товариством, якщо ринкова вартість майна (робіт, послуг), яка є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства за даними останньої річної фінансової звітності. У зв'язку із зазначеним вважаємо за доцільне змінити назву ст. 70 на «Порядок укладання значних правочинів», як на таку, що більш точно відображає її зміст.

Якщо порівняти наведене визначення з тим, яке закріплено у Федеральному Законі «Про акціонерні товариства», то можна помітити відчутні розбіжності. Так, останній у ст. 78 закріплює наступне поняття значного правочину (рос. – «крупная сделка»). Таким вважається правочин (у тому числі позика, кредит, застава, порука) або кілька взаємопов'язаних правочинів, пов'язаних із придбанням, відчуженням або можливістю відчуження товариством прямо або непрямо майна, вартість якого становить 25 і

більше відсотків балансової вартості активів товариства, що визначається за даними його бухгалтерської звітності на останню звітну дату, за винятком правочинів, що укладаються у процесі поточної господарської діяльності товариства, правочинів, що пов'язані з розміщенням шляхом підписки (реалізації) звичайних акцій товариства, та правочинів, що пов'язані з розміщенням емісійних цінних паперів, які конвертуються у звичайні акції товариства.

Порівняння вказаних вище понять дозволяє зробити кілька висновків:

1. За змістом українського законодавства до значних можуть потрапляти фактично будь-які правочини як за видом, так і за характером. Головним під час вирішення питання про віднесення правочину до числа значних є суто кількісний показник, а саме – вартість майна (робіт, послуг), які виступають його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства за даними останньої річної фінансової звітності. Виняток у даному випадку становлять лише правочин з розміщення товариством власних акцій, який у жодному разі не може бути віднесений до числа значних. У російському законодавстві враховуються як кількісні, так і якісні показники. До останніх відносяться: (а) значний правочин завжди повинен бути пов'язаний з придбанням, відчуженням або можливістю відчуження товариством майна; (б) таке придбання, відчуження або їх можливість може бути як прямим, так і непрямим. При цьому до числа значних не можуть відноситися не тільки правочини, пов'язані з розміщенням шляхом підписки (реалізації) звичайних акцій товариства (як це передбачено у вітчизняному Законі про акціонерні товариства), а й правочини, які укладаються у процесі поточної господарської діяльності товариства, та правочини, що пов'язані з розміщенням емісійних цінних паперів, які конвертуються у звичайні акції товариства.

2. Відповідно до українського Закону про акціонерні товариства, значним правочином може бути один окремо взятий правочин, тоді як згідно із законодавством РФ значними можуть бути визнані кілька взаємопов'язаних правочинів, які разом відповідають ознакам (кількісним та якісним) значного правочину.

3. Кількісні критерії, які застосовуються, є різними: 10 відсотків і більше – за законодавством України; 25 відсотків і більше – Росії.

4. Порядок визначення розміру правочину є різним. Так, в Україні розмір значного правочину визначається, виходячи з ринкової вартості майна (робіт, послуг), що є його предметом, та її встановленого пропорційного відношення до вартості усіх активів товариства. У РФ виходять із встановленого пропорційного відношення балансової вартості активів товариства, які є предметом значного правочину, до балансової вартості усіх активів.

5. По-різному встановлюється база обрахування вартості активів товариства. В Україні – за даними останньої річної фінансової звітності; в Росії – за даними бухгалтерської звітності товариства на останню звітну дату.

6. Предметом значного правочину за законодавством України є майно, роботи та послуги. В законодавстві РФ предмет такого правочину не конкретизується.

Порівняння вказаних вище моделей та врахування більш тривалої практики застосування інституту значного правочину в акціонерному законодавстві РФ дозволяє зробити низку висновків щодо змісту поняття значного правочину, яке закріплено у вітчизняному Законі про акціонерні товариства та вказати на можливі недоліки, що потенційно можуть тягти за собою певні негативні наслідки.

По-перше, слід вказати на те, що в РФ, на нашу думку, більш вдало визначено базу обрахування вартості активів товариства. Так, значний правочин може укладатися наприкінці року. За поточний рік вартість активів порівняно з даними підсумкової за минулий рік бухгалтерської звітності може суттєво змінитися. В разі збільшення вартості активів буде виникати необхідність у застосуванні спеціальних процедур щодо таких угод, які фактично до значних вже не відносяться. Російське законодавство в даному випадку дозволяє виходити з даних бухгалтерського обліку за останній звітний період, що дозволяє точніше орієнтуватися на дійсну вартість активів товариства. Це ж варто зробити й в Україні. Так, відповідно до ст. 13 і 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [12], звітність може бути річною та проміжною (квартальною). Згідно ж із п. 12 наказу Міністерства фінансів України № 87 від 31 березня 1999 р. «Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку» [13], проміжна звітність може бути й місячною. Таким чином, можна використовувати поняття «за даними останньої (в тому числі проміжної – квартальної або місячної) фінансової звітності».

По-друге, вказівка Закону про акціонерні товариства на ринкову вартість предмета значного правочину, з одного боку, може розглядатися як доцільна, оскільки не дозволятиме суттєво завищувати або занижувати цю вартість. Проте, ринкова вартість є відносним поняттям. Її розмір може суттєво коливатися щодо різних територій (країн), щодо різних періодів часу (сезонів) тощо. При цьому нормою про значні правочини не визначається й механізм встановлення такої вартості. Можна припустити, що таке визначення дається за експертною оцінкою. Однак наразі порядок надання експертної оцінки регулюється лише стосовно нерухомого майна. При цьому немає жодних підстав вважати, під час такої оцінки не буде мати місце завищення або заниження вартості відповідного майнового активу. Що ж тоді говорити про

інші категорії майна (а особливо – про роботи та послуги)? Можливість залучення сторонніх фахівців для проведення оцінки в майбутньому може тягнути за собою проведення відповідних експертиз (у тому числі за рішенням суду) відносно тих правочинів, які уклалися без застосування спеціальних процедур, передбачених для укладання значної угоди з метою визнання їх недійсними. Ініціаторами тут можуть виступати як конкуренти, так і самі акціонерні товариства з метою досягнення певних результатів. Це може викликати необхідність проведення експертиз щодо будь-якого правочину АТ (окрім тих, що явно не можуть відноситись до числа значних). Навіть якщо виходити з повної добросовісності у діях менеджменту АТ, контрагентів за значним правочинном, конкурентів, експертів, а в разі виникнення спору – суду, то для надання експертного висновку потрібний час, втрата якого може призвести до відмови контрагента в укладенні договору. Нарешті, визначення ринкової вартості на підставі експертного висновку завжди буде прив'язано до конкретної дати, яка залишилась у минулому. В умовах ринку ринкова вартість може змінюватися за дні, і, навіть – за години. Таким чином, вважаємо за доцільне виходити не з ринкової, а з балансової вартості відповідного майна, що продається, або щодо якого є можливість відчуження.

По-третє, встановлений мінімальний кількісний критерій у 10 відсотків, з одного боку краще захищає інтереси акціонерів від можливостей зменшення майна АТ, аніж в РФ. З іншого боку, на нашу думку, це суттєво обмежує свободу менеджменту АТ на ефективне ведення бізнесу. Тому в умовах збереження такого мінімального критерію акціонери можуть втрачати в сенсі неотримання можливих прибутків внаслідок того, що діяльність виконавчого органу щодо укладання різних угод може бути не такою оперативною та ефективною.

По-четверте, вказівка в законодавстві Росії на те, що до значного відносяться й декілька взаємопов'язаних правочинів, є доцільною. Український Закон про акціонерні товариства теж дозволяє вести мову про взаємопов'язані правочини, як про значні, але непрямо. Так, ч. 5 ст. 70 цього Закону передбачено, що забороняється ділити предмет правочину з метою ухилення від встановленого порядку прийняття рішень про вчинення значного правочину. Разом із цим, Закон не встановлює правових наслідків поділу предмета правочину. З іншого боку, «поділ предмета правочину» та «взаємопов'язані правочини» можуть охоплювати різні випадки. Зокрема, при взаємопов'язаних правочинах до числа значних можуть потрапляти правочини з різними предметами, але які у своїй сукупності призводять до спільного правового результату. Так, продаж цілісного майнового комплексу підприємства (структурного підрозділу) АТ може включати продаж чи інше відчужен-

ня як нерухомого майна, так і майнових прав та обов'язків, результатів інтелектуальної діяльності тощо. До того ж, відчуження нерухомого майна може бути здійснено шляхом укладення договорів купівлі-продажу, оренди з правом викупу тощо. Нарешті, взаємопов'язаність буде мати місце й у разі укладення договорів з різними особами, якщо одні з них є афілійованими структурами інших. «Поділ предмета правочину» за своїм змістом фактично охоплює випадок, коли майно поділяється на кілька частин і передається до іншого суб'єкта за декількома однотипними правочинами (наприклад, купівлі-продажу). Про необхідність відносити до числа значних взаємопов'язані угоди вказувалося й іншими авторами [2].

По-п'яте, вважаємо за доцільне не відносити до числа значних правочини, які укладаються в процесі поточної (рос. «обычной») господарської діяльності, як це передбачено в законодавстві РФ. За змістом ч. 3 ст. 70 Закону про акціонерні товариства наразі це є неможливим, оскільки вказана норма фактично вказує на те, що значні правочини вчиняються саме у процесі поточної господарської діяльності товариства. Проте, ця ж норма дозволяє загальним зборам акціонерів попередньо (перед початком нового року) ухвалити рішення про попереднє схвалення значних правочинів, які можуть вчинятися товариством протягом наступного року. Щодо цього можна зауважити, що відповідне схвалення і можливе лише щодо таких правочинів, які охоплюються поняттям «поточна господарська діяльність». Так, загальні збори акціонерів комерційного банку можуть прийняти відповідне рішення щодо майбутніх кредитних договорів банку із вказівкою про граничні їх суми; торговельно-посередницька організація – щодо укладення договорів купівлі-продажу або поставки тощо. Передбачити ж продаж нерухомого активу в майбутньому вкрай важко. Таким чином, вітчизняний Закон про акціонерні товариства цілком дозволяє уникати складнощів під час здійснення управління майбутньою поточною господарською діяльністю АТ, але в тому разі, якщо відповідне питання буде поставлено на розгляд загальних зборів і буде прийнято відповідне рішення. В інших випадках, а також тоді, коли протягом року АТ переорієнтує свою поточну діяльність, у тому числі отримає відповідні дозволи (ліцензії) на проведення нових видів діяльності, керівництво буде обмежене в можливостях укладати фактично звичайні для його правочини, що може негативно вплинути на фінансово-майнове становище товариства, про що ми вже говорили вище.

Звісно, поняття «поточна господарська діяльність» є оціночним і може розумітися судом на власний розсуд, виходячи з обґрунтованості позицій сторін і матеріалів справи. Під час його тлумачення можна прийняти до відома позицію Вищого Арбітражного Суду РФ, згідно з якою до правочинів, які здійснюються у процесі

поточної господарської діяльності, можуть відноситися, зокрема, правочини з придбання товариством сировини і матеріалів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності, реалізації готової продукції, отримання кредитів для оплати поточних операцій (наприклад, для придбання оптових партій товарів для наступної їх реалізації шляхом роздрібною торгівлі) [6] (ч. 5 п. 30).

Авжеж, і при вказаному підході під час укладення договорів у процесі поточної господарської діяльності можуть створюватися умови для втрати товариством майна. Так, виконавчий орган може укласти договір на отримання завеликого кредиту під заставу цілісного майнового комплексу підприємства без наміру повернути такий кредит. Однак елемент «поточний» у понятті «поточна господарська діяльність» прямо вказує на те, що в даному разі розмір кредиту не може суттєво перевищувати середнього розміру раніше отримуваних кредитів. Те ж саме можна вказати й щодо інших правочинів: закуповувати сировину можна тільки в таких обсягах, які можуть бути перероблені виробництвом протягом наступного виробничого циклу, договір на реалізацію майна не повинен перевищувати розміру наявного товару тощо.

По-шосте, вважаємо за доцільне прямо вказати в законі ті правові наслідки, які повинен тягнути за собою правочини, щоб він міг бути віднесений до числа значних. Формулювання, яке використовується в російському законодавстві, можна оцінювати як вдає. Відповідно до такого формулювання, до значних можуть не відноситися, наприклад, договори оренди, навіть якщо вони укладаються на значну суму (окрім оренди з правом викупу та оренди всього майна АТ чи його значної частини) та інші договори, якщо в результаті їх укладання не виникає можливість відчуження майна товариства. Виходячи ж зі змісту вітчизняного Закону про акціонерні товариства і договори оренди, і договори підряду на капітальне будівництво й інші договори, що не створюють такої можливості, але які можуть укладатися на великі суми, можуть потрапляти до числа значних правочинів.

На підставі вказаного вище можна зробити висновок про те, що закріплення поняття значного правочину АТ в законодавстві України є досить прогресивним і вчасним, але викладений у визначенні зміст поняття є недосконалим і таким, що може суттєво обмежувати виконавчий орган АТ під час здійснення управління поточною діяльністю. Це у свою чергу може завдавати шкоди інтересам товариства та його учасників (акціонерів) у вигляді як не отриманої вигоди в результаті неукладення можливо вигідних для товариства правочинів через необхідність застосування спеціальних процедур, так і в інших формах (у тому числі при визнанні укладених правочинів недійсними через недосконалість закону тощо).

Список літератури: 1. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : закон України від 17 верес. 2008 р. № 514-VI станом на 1 серп. 2009 р. – Режим

доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=514-17>. 2. Виговський О. Правочини в «особливому порядку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uyupraktika.com/article.php?id=100096464>. 3. Бабаларов С. Угоди акціонерного товариства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kstil.com.ua/current/?aid=123>. 4. Об акционерных обществах [Електронний ресурс] : федеральный закон от 26 дек. 1995 г. по состоянию на 01 августа. 2009 г. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/stockcomp>. 5. Обзор практики разрешения споров, связанных с заключением хозяйственными обществами крупных сделок и сделок, в совершении которых имеется заинтересованность [Електронний ресурс] : информационное письмо Президиума Высшего Арбитражного Суда РФ от 13 марта 2001 г. № 62. – Режим доступу: http://www.arbitr.ru/as/pract/vas_info_letter/2990.html. 6. О некоторых вопросах применения Федерального Закона «Об акционерных обществах» [Електронний ресурс] : постановление Пленума Высшего Арбитражного Суда РФ от 18 нояб. 2003 г. № 19. – Режим доступу: <http://www.arbi.ru/postPlenumVAS19ot18112003.htm>. 7. Будылин С. Л. Крупные сделки хозяйственных обществ в арбитражной практике / С. Будылин // Арбитражная практика. – 2005. – № 2. – С. 3–10. 8. Соломатина Н. Н. Некоторые проблемы заключения крупных сделок с хозяйственными обществами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankir.ru/analytics/Ur/1384394?print=1>. 9. Ломакин Д. В. Крупные сделки в гражданском обороте / Д. Ломакин // Законодательство. – 2001 – № 3. – С. 18–25. 10. Про господарські товариства [Електронний ресурс] : закон України від 19 верес. 1991 р. станом на 1 серп. 2009 г. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12>. 11. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : від 16 січня 2003 р. станом на 1 серп. 2009 г. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>. 12. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : закон України від 16 лип. 1999 р. станом на 01 серп. 2009 г. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>. 13. Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] : наказ М-ва фінансів України від 31 берез. 1999 р. № 87 станом на 1 серп. 2009 г. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0391-99>.

Надійшла до редколегії 10.09.2009

УДК 349:336.12;347.73

Л. В. Фокша

ЗОВНІШНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Розглянуто основні положення здійснення зовнішніх запозичень місцевими органами влади, визначено поняття облігацій зовнішніх місцевих позик, проаналізовано нормативні акти, що регулюють питання здійснення зовнішніх запозичень.

Рассмотрены основные положения осуществления внешних заимствований местных органов власти, определено понятие облигаций внешних местных займов, проанализированы нормативные акты, которые регулируют вопросы осуществления внешних заимствований.
